

Alue-ekologisen suunnittelun sosiaaliset ja kulttuuriset vaikutukset

Alue-ekologisen suunnittelun
arvioinnin seminaari 12.12.2023

Marjo Neuvonen, Mikko Jokinen,
Jani Pellikka ja Seija Tuulentie

Kuva: Marjo Neuvonen

Alue-ekologisen suunnittelun tavoitteet monikäytön ja luontaiselinkeinojen osalta

1/2

- Tavoite: arvioida miten **metsien monikäytön ja luontaiselinkeinojen** harjoittamisen **edellytykset voidaan turvata** sekä miten ja missä määrin AE-suunnittelulla vastataan näihin tarpeisiin.
- → Lisäksi luonnonvarasuunnittelun kautta vaikutetaan monikäytön edellytyksiin ja luontaiselinkeinojen toimintamahdollisuuksiin.
- Valtionmaiden **luonnonkäytön merkitys** ja kytkökset alue-ekologisen suunnittelun tavoitteiden toteutumiseen luovat tarpeen **eri toimintojen yhteensovittamiselle**.
- Arvioinnissa on hyödynnetty alue-ekologisen suunnittelun menetelmäkuvausta (ml. Luonnonvarasuunnittelun ja Metsätalouden ympäristöoppaan kuvauksia) ja aikaisempia tutkimuksia ja tilastoja.

Alue-ekologisen suunnittelun tavoitteet monikäytön ja luontaiselinkeinojen osalta

2/2

Ekologisten tavoitteiden lisäksi alue-ekologisen suunnittelun toinen **tavoite on turvata metsien monikäytön sekä luontaiselinkeinojen harjoittamisen edellytykset**

Riistan elinympäristöt

Maisema-arvot, kulttuurikohteet

Porotalouden tarpeet

Virkistyskäyttö ja luontomatkailu

Suunnittelun työkalut ja menetelmät

Metson soidinpaikkatarkistukset, elinympäristöjen ennallistaminen

Maiseman visualisointityökalut, näkyvyysanalyysit jne.

Kulttuuriperintöinventointi

Osallistava suunnittelu, kävijäseuranta kansallispuistoissa ja retkeilyalueilla, tutkimukset, neuvottelut, PPGIS-paikkatietoaineistot

Kuva: Mikko Jokinen

Riistan ja elinympäristöjen huomiointi

- **Riistan tarpeiden huomioiminen** on nykyisin osa normaalia metsien käytön suunnittelua.
- Metsähallitus hyödyntää **riistasuunnittelujärjestelmää** ja kerää **metsästäjiltä palautetta** (saalis- ja kävijäpalautteet) metsästyksen mitoittamiseen metsästyslupa-alueilla.
- **Luonnonhoito monikäyttömetsissä on yleistynyt** → alue-ekologian kannalta **ydintai tukialueiden määrä, laatu ja kytkeytyvyys kasvaa**.
- Metsästäjille **tärkeitä ovat metsäkanalinnut**, esimerkiksi metso. Tämä tarkoittaa, että metson soidinpaikat ja niiden ympäristöt ovat suunnittelussa tärkeitä, niitä on runsaasti, ja ne käsitellään suunnittelussa maisematasolla.
- Kehittämisehdotus: Myös **muiden riistalajien** kuin metson **huomioiminen** maisematasolla Metsähallituksen ohjeistuksessa.

Poronhoito ja saamelaiskulttuuri

1/2

Poronhoitoa säätelee **poronhoitolaki**, joka velvoittaa valtiota huomiomaan porotalouden tarpeet erityisesti poronhoitoa varten tarkoitettulla alueella. Maankäytön **yhteensovittamisen** haasteet liittyvät erityisesti metsätalouteen, kaivostoimintaan, tuulivoimatuotantoon, matkailuun, luonnonsuojeluun ja metsästykseseen.

Metsähallituksen toimintaa ja luonnonvarojen käyttöä poronhoitoalueella ohjaavat *Suomen lainsäädäntö, kansainväliset sopimukset, metsäsertifiointi, Metsähallituksen neuvottelumenettelyt paliskuntien kanssa, valtion neuvotteluvälitteet Saamelaiskäräjien kanssa.*

Metsähallitus soveltaa saamelaisten kotiseutualueen luonnonvarasuunnittelussa kansainväliseen biodiversiteettisopimukseen pohjautuvaa **Akwé: Kon – ohjeistusta**.

Luontaiselinkeinot – poronhoito, kalastus, metsästys, marjastus – ovat **saamelaiskulttuurin ytimessä**. Niihin tukeutuvat matkailuelinkeinot, käsityö- ja kulttuurituotanto tärkeää ja olennaista.

Poroelinkeinon päätoimisuus ja paliskuntien poromäärien suuruus painottuu poronhoitoalueen pohjoisosaan. Kartta: ©Paliskuntain yhdistys.

Poronhoito ja saamelaiskulttuuri 2/2

Poronhoitoalueella valtion mailla on ollut ajanjaksolla 1980–2020 **kiista- ja ristiriitatilanteita** yhtäältä porotalouden ja toisaalta metsätalouden, matkailun, kaivostoiminnan ja ulkopaikkakuntalaisten metsästyksen kanssa. (Jokinen 2019)

Saamelaisalueella on korostuu **saamelaisten oikeus omaan kulttuuriin** ja sen heikentämiskieltoon, jotka ovat yhteydessä **ympäristöön, luontaiselinkeinoihin ja valtion maankäyttöön**.

Viimeaikaisten selvitysten mukaan (Kumpula ym. 2022) Metsähallituksen toiminta saa myös poroelinkeinon taholta **kiitosta**. Paliskunnille tehdyssä kyselyssä paliskuntien johto keskimäärin näkee niin, että hakkuista sopiminen Metsähallituksen kanssa sujuu jokseenkin hyvin. **Kriittisimmin metsätalouteen** suhtaudutaan kuitenkin siellä, missä valtion maanomistus on suurinta.

Toisaalta näkemykset vaihtelevat paliskunnittain ja **poronhoitoalue on monella tapaa heterogeeninen** niin poronhoitotapojen, taloudellisen merkittävyyden kuin muihin elinkeinoihin suhtautumisen kannalta.

Kehittämisehdotus: Saamelaisten kotiseutualueella toimiessa tulee kiinnittää erityisesti huomiota **kulttuurisensitiivisiin toimintatapoihin**.

Kuva: Mikko Jokinen

Virkistyskäyttö ja matkailu

1/2

Alueiden erilaisia lähtökohtia:

→ Luontomatkailuun liittyviä erityispiirteitä ovat sen keskittyminen **matkailukeskusten läheisiin ympäristöihin, tukeutuminen reitteihin ja sesonkiluonteisuus**

→ **Virkistyskäyttöpaine** voi olla voimakasta kaupunkien läheisyydessä sijaitsevilla alueilla.

- Valtion maat merkittävä virkistysympäristö, käynneissä kasvua 2000-luvulla.
- Valtiomaihin kohdistuu yksityismaita korkeampia **odotuksia virkistyskäytön edellytysten suhteen** → tärkeää käytön ja kävijöiden tarpeiden tunnistaminen

Kuva: Erkki Oksanen, Luke

Virkistyskäyttö ja matkailu

2/2

- Monikäyttö, virkistys ja matkailu, hyödyntää alue-ekologisen suunnittelun tukemia luonnon piirteitä.
- Ulkoilun määrä ja tavat voivat näkyä maaston kulumisena, kasvipeitteen harvenemisena, roskaantumisena tai erilaisina häirionä. **Luonnossa virkistäytyminen voi koordinoimattomana myös haitata alue-ekologisten tarkoitusten toteutumista.** Haittavaikutuksia on, jos näillä ympäristöillä on suuri merkitys joidenkin eliöiden elinympäristöinä tai niiden välisinä ekologisina yhteyksinä.
- Synergiat: Huomioimalla virkistyskäytön edellytyksiä voidaan myös tukea tärkeiden ekologisten piirteiden säilymistä.
- **Matkailun ja virkistyskäytön tarpeet** huomioidaan Luonnonvarasuunnittelussa ja Metsähallituksen ympäristöoppaassa käytännön kannalta **hyvin**.
- Kehittämis ehdotus: Alue-ekologisen suunnittelun arvioinnissa sosiokulttuurisesta näkökulmasta nousi tarve tarkastella suunnittelujärjestelmää laajemmin, sillä ajantasaistustyön yhteydessä **sosiokulttuurisia kysymyksiä käsiteltiin hyvin niukasti.**

Kuva: Seija Tuulentie

Yhteenveto

Metsähallitus on kehittänyt monia asioita sosiokulttuurisesta näkökulmasta hyvään suuntaan: esim. poronhoitoelinkeinon huomioiminen, osallistamiskäytännöt, kävijäseurannan menetelmien kehittäminen ja systemaattinen tiedonkeruu.

Metsäkiistat ja niihin reagoiminen: käydäänkö kiistojen puhjetessa ja niitä ennen riittävästi dialogia, varataanko niiden käsittelyyn riittävästi aikaa ja pohditaanko eri vaihtoehtoja avoimesti? Yhteiskunnallisen **herkkyyden kehittäminen** arvioida ja punnita erilaisten kohteiden käyttöön liittyviä tarpeita ja arvoja.

Työryhmän kehittämis ehdotuksia

Alue-ekologisen suunnittelun suhteen selkeyttäminen muuhun Metsähallituksen suunnitteluun.

Sosiokulttuuristen vaikutusten arviointi laajempien alue-ekologisen suunnitelman päivitysten yhteydessä.

Sosiokulttuuristen arvojen kartoitus on hyvä säilyttää osana suunnitteluprosessia ja mahdollisuuksien mukaan myös toteuttaa sitä systemaattisesti.

Kiitos!

Löydä meidät verkosta

➤ luke.fi

Tilaa uutiskirjeemme ja pysy jyvällä!
luke.fi/uutiskirje

Luonnonvarakeskus (Luke)
Latokartanonkaari 9, 00790 Helsinki

